

Direktiva o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu

Grbanović, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:453852>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MEDIJSKE KULTURE

VALENTINA GRBANOVIĆ

**DIREKTIVA O AUTORSKIM PRAVIMA NA
JEDINSTVENOM DIGITALNOM TRŽIŠTU**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: Doc.dr.sc. Ivica Šola

Osijek, 2019.

SAŽETAK

Ovim radom nastoji se razraditi područje zakonskog uređenja autorskih prava, počevši od prvih zakona do posljednjeg takvog – Direktivi o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu. Autorska prava oduvijek su bila zakonski „nejasno“ područje, no digitalizacija i suvremene tehnologije dovele su do dodatnih komplikacija. Autorska djela i intelektualno vlasništvo iskorištavana su od strane pojedinaca i velikih platformi, bez pravedne naknade za autore i nositelje autorskih prava. Upravo zato, pojavila se potreba za prijedlogom navedene Direktive, koja je u Europskom Parlamentu izglasana u ožujku ove godine.

Na samom početku rada razjašnjeno je što su uopće autorska prava, tko su nositelji, postoji li mogućnost prijenosa prava itd. Autorska prava prikazana su od prošlih do suvremenih vremena, te su ukratko pojašnjeni najznačajniji zakoni, ugovori i konvencije na međunarodnoj razini. Prijedlogu Direktive prethodila je Komunikacija Komisije „Ususret modernom europskom okviru za autorska prava“, koja je u radu detaljno objašnjena. Naglasak rada jest dakako na Direktivi, detaljno su razrađeni ciljevi i svrha Direktive, kao i glavne nejasnoće vezane uz nju. Na samome kraju rada prikazano je usvajanje Direktive, te različiti načini izvještavanja koji su kreirali javno mnijenje.

Ključne riječi: autor, pravo, direktiva, digitalizacija.

SUMMARY

This paper seeks to elaborate the area of copyright law, starting from the first laws to the last - Directive on copyright in the Digital Single Market. Copyright has always been a legal "ambiguous" area, but digitalization and modern technology have led to additional complications. Author's work and intellectual property are exploited by individuals and large platforms without the right reimbursement for authors and copyright holders. That is why the need for a proposal for this directive has been raised, and it was adopted this March in the European Parliament.

At the very beginning of this graduate thesis, it is clarified what copyright is, who are the right holders, is there a right to transfer rights, etc. Copyright is presented from the past to the contemporary times. After that, the most significant laws, agreements and conventions which are internationally clarified are briefly presented. The proposal of the Directive was preceded by Commission Communication "Towards a Modern European Copyright Framework", which is explained in detail in the paper. The emphasis of work is, of course, the Directive, the objectives and purpose of the Directive have been elaborated in detail, as well as the main ambiguities related to it. At the very end of the paper, the adoption of the Directive has been presented, as well as various ways of reporting that have created public opinion.

Key words: author, right, directive, digitalization.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Valentina Grbarović potvrđujem da je moj diplomski rad
pod naslovom Direktiva o autorskim pravima na
jedinstvenom digitalnom tržištu
te mentorstvom doc. dr. sc. Luice Šole

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 2.7.2019.

Potpis

Valentina Grbarović

SADRŽAJ

1. UVOD.....	7
2. ŠTO JE TO AUTORSKO PRAVO?	8
2.1. Pojam autorskog prava	8
2.1.1. Pojam autorskog prava u objektivnom smislu	9
2.1.2. Pojam autorskog prava u subjektivnom smislu.....	9
2.2. Intelektualno vlasništvo.....	9
2.3. Autorska djela	10
2.4. Nositelji autorskog prava	11
2.5. Prijenos autorskog prava	12
2.6. Trajanje autorskog prava	12
2.7. Najčešći oblici kršenja autorskih prava – kaznene odredbe, prekršaji	13
3. POSTANAK I RAZVITAK AUTORSKOG PRAVA	14
3.1. Autorska prava kroz prošlost	14
3.1.1. Razdoblje do nakladničkih i autorskih privilegija	15
3.1.2. Razdoblje nakladničkih i autorskih privilegija	15
3.1.3. Razdoblje zakona i međunarodnih ugovora o autorskom pravu	15
3.2. Autorska prava danas – izazovi digitalnog doba.....	16
3.2.1. Digitalizacija	16
3.2.2. Peer-to-peer mreže	17
3.2.3. Autorsko pravo i web	17
3.2.4. Izazovi digitalnoga doba za korisnike	18
4. ZAKONI, KONVENCIJE I UGOVORI ZNAČAJNI ZA AUTORSKA PRAVA	19
4.1. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima	19
4.2. Međunarodni ugovori	20
4.2.1. Bernska konvencija	20
4.2.2. Univerzalna konvencija o autorskom pravu.....	21
4.2.3. Rimska konvencija	21
4.2.4. Fonogramska konvencija	22

4.2.5. Satelitska konvencija	22
4.2.6. Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo	23
5. KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava	23
5.1. Autorska prava na jedinstvenom digitalnom tržištu	23
5.2. Osiguravanje šireg pristupa sadržaju diljem EU-a.....	24
5.3. Prilagodba iznimaka digitalnim i prekograničnim okruženjima	25
5.4. Stvaranje tržišta za autorska prava koje dobro funkcionira	26
5.5. Uspostavljanje učinkovitog i ujednačenog sustava provedbe	26
5.6. Poticanje dugoročne vizije	27
6. Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu	28
6.1. Razlozi i ciljevi prijedloga	28
6.2. Supsidijarnost i proporcionalnost prijedloga	30
6.3. Savjetovanje s dionicima i procjena učinka.....	31
6.4. Ključne teme prijedloga i mogućnosti politika za svaku od njih	32
6.5. Primjerenost propisa i pojednostavnjivanje.....	33
6.6. Ključne prednosti do kojih će Direktiva dovesti	34
7. NAJČEŠĆE NEJASNOĆE VEZANE UZ DIREKTIVU O AUTORSKIM PRAVIMA	35
7.1. Svrha Direktive i utjecaj na prosječnog korisnika	35
7.2. Sloboda interneta i cenzura?	36
7.3. Kritike upućene Direktivi	37
8. DIREKTIVA USVOJENA – povijesna pobjeda kreativaca i europskog jedinstvenog digitalnog tržišta	38
9. IZVJEŠTAVANJE O DIREKTIVI	40
10. ZAKLJUČAK	42
11. LITERATURA.....	43

1. UVOD

Autorska prava i korištenje autorskih djela te intelektualnog vlasništva, sve su češće područje nesuglasica u suvremenom, digitalnom dobu. Kao što će u radu biti rečeno, digitalizacija je dovela do brzog i lakšeg dijeljenja i korištenja različitih autorskih djela, čime je pojednostavila informiranje, obrazovanje, kao i pristup zabavnim sadržajima. No, problem nastaje kada dođe do zlouporabe korištenja autorskih sadržaja dostupnih online.

Do zlouporabe može doći od strane pojedinaca, koji navedene sadržaje možda neće koristiti u komercijalne svrhe, no najveći problem u ovom području predstavljaju velike platforme koje koriste autorska djela u komercijalne svrhe, dok autori i izvorni platitelji sadržaja bivaju zakinuti za pravednu naknadu.

Autorska su prava kroz povijest uređivana raznoraznim zakonima, no suvremeno doba i digitalizacija doveli su do novih izazova za koje aktualni zakoni u državama članicama Europske Unije nisu bili dovoljno razrađeni. Upravo zato, 2016. je godine u Europskom Parlamentu predložena Direktiva o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu. Nakon brojnih amandmana, uređivanja, lobiranja, rasprava, glasovanja, u ožujku ove godine, navedena je Direktiva usvojena, što se smatra povijesnom pobjedom autora, kreativaca.

Dosadašnji zakoni štitili su autorska prava na svakojake načine, no glavni pomak do kojeg bi trebalo doći stavljanjem na snagu ove Direktive jest pozitivna promjena za „male“ autore, pojedince koji nemaju dovoljno sredstava za boriti se sudskim putem protiv velikih platformi poput YouTube-a, Google-a, Facebook-a i drugih. S druge strane, potrebno je naglasiti kako ova Direktiva neće dovesti do narušavanja slobode interneta i povećanja cenzure, kako je pisano u raznim medijima.

2. ŠTO JE TO AUTORSKO PRAVO?

2.1. Pojam autorskog prava

Pojam „autorsko pravo“ definitivno je višeznačajan, a u nastavku će biti pojašnjena osnovna značenja navedenog pojma. Prvenstveno, potrebno je definirati pojam autora. U Članku 9., Zakona o autorskim i srodnim pravima, autor je definiran kao: „fizička osoba koja je autorsko djelo stvorila“, te se navodi kako „autoru pripada autorsko pravo na njegovu autorskom djelu činom samog stvaranja autorskog djela.“ (Gliha, 2004:6) Iz ove definicije, navedeni pojam zvuči poprilično jednostavno, no u nastavku će se vidjeti kako je u praksi to puno kompliciranije. Sam naziv „autorsko pravo“ potječe od latinske riječi *auctor*, što izvorno znači množitelj, stvaratelj, začetnik; a danas se najčešće upotrebljava u značenju stvaratelja odnosno kreatora, duhovne (intelektualne) tvorevine. Kao što je već rečeno, navedeni pojam ima vrlo široko značenje, i obuhvaća „pravo autora tvorevine s područja književnoga, glazbenog i drugog umjetničkog stvaralaštva i tvorevina s područja tehničkog stvaralaštva.“ (Hennenberg, 1996:1) Gliha definira autorsko pravo kao „skup pravnih pravila kojima se uređuju pravni odnosi glede intelektualnih tvorevina s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja.“ (Gliha, 2000:1)

Često se može naići i na slučaj upotrebljavanja naziva književno i umjetničko vlasništvo, prema teoriji da su književna i umjetnička djela rezultat rada autora, pa samim time i njihovo vlasništvo. Osim toga, u engleskom se jeziku za autorsko pravo upotrebljava i naziv „*copyright*“, pojam koji i danas često čujemo kada je riječ o ovoj temi, budući da je u Engleskoj autorsko pravo priznato najprije kao pravo tiskanja primjeraka. Zanimljiva je činjenica da je sve do zakona o autorskom pravu, 1911. godine, taj naziv bio ograničen samo na pravo umnožavanja primjeraka djela, te nije obuhvaćao pravo izvedbe djela. (Hennenberg, 1996:1) Izraz Copyright predstavlja univerzalnu oznaku autorskog prava, te se za nju upotrebljava znak © koji predstavlja kraticu za navedeni izraz.

Autorsko pravo dakle predstavlja najveću pravnu ovlast glede autorskoga djela, ali ono nipošto nije neograničeno. Ono se sastoji od „ovlaštenja osobnopravne naravi (ona čine tzv. moralnopravnu komponentu autorskog prava) i ovlaštenja imovinskopravne naravi (tzv. imovinskopravna komponenta).“ (Gliha, 2000:7)

2.1.1. Pojam autorskog prava u objektivnom smislu

Autorsko pravo može se proučavati u objektivnom i u subjektivnom smislu. U objektivnom smislu, ono je definirano kao: „skup pravnih pravila koja normiraju pravne odnose u pogledu intelektualnih tvorevina s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja.“ (Hennenberg, 2) U nekim su državama temeljne odredbe o autorskom pravu sadržane u državnom ustavu, dok su u nekim državama te odredbe sadržane u građanskom zakoniku, te detaljnije u posebnim zakonima. Kada je riječ o tim posebnim zakonima, glavni izvor prava autora potječe upravo iz posebnih zakona o autorskom pravu. No, korištenje autorskih djela uglavnom ima transnacionalni karakter, zbog čega su od velike važnosti za autorska prava upravo međunarodni ugovori. (Hennenberg, 1996:2)

2.1.2. Pojam autorskog prava u subjektivnom smislu

S druge strane, autorsko pravo u subjektivnom smislu predstavlja „najveću privatnopravnu vlast apsolutnog djelovanja koja daje neposrednu vlast u pogledu intelektualne tvorevine – autorskog djela.“ (Gliha, 2000:1) Autorsko pravo u subjektivnom smislu obuhvaća:

- Autorska imovinska prava – uglavnom isključiva prava korištenja autorskog djela, koja su prenosiva među živima i u slučaju smrti, ali su ograničena trajanja;
- Autorska moralna ili osobna prava – štite osobne interese autora, no nisu prenosiva među živima, djelomično su prenosiva u slučaju smrti, ali su prema većini zakona neograničena trajanja. (Hennenberg, 1996:3)

2.2. Intelektualno vlasništvo

Za autorsko pravo i susjedna prava, često se može čuti upotrebljavanje izraza „intelektualno vlasništvo“. Navedeni pojam uglavnom se upotrebljava kao skupni naziv za „književno i umjetničko vlasništvo i industrijsko vlasništvo, dakle, za sva prava u pogledu intelektualnih tvorevina i u svezi s tim tvorevinama.“ (Hennenberg, 1996:2) Pojam intelektualnog vlasništva obuhvaća prava koja se odnose na:

- Književna, umjetnička i znanstvena djela (autorsko pravo),
- Izvedbe umjetnika izvođača (pravo umjetnika izvođača), fonogram, emisije radiodifuzije (pravo organizacija za radiodifuziju),

- Izume na svim područjima ljudske djelatnosti, industrijske uzorke i modele, tvorničke i uslužne žigove (zaštitne znakove), trgovačka imena i trgovački nazivi,
- Znanstvena okrića,
- Sva druga prava koja pripadaju intelektualnoj djelatnosti na područjima industrije, znanosti, književnosti i umjetnosti. (Hennenberg, 1996:2)

2.3. Autorska djela

Objekt autorskog prava jest autorsko djelo. Autorskim djelom smatra se „intelektualna (duhovna) tvorevina s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja izražena jezikom, zvukom, pokretima, oblicima.“ (Gliha, 2000:5) Autorsko djelo mora biti ljudska tvorevina, autorsko djelo ne mogu biti proizvodi stroja ili proizvodi koji potječu od životinja. Da bi se djelo smatralo autorskim, mora ga karakterizirati originalnost, ono ne smije biti imitacija tuđeg djela, a nipošto ne smije biti plagijat. „Subjektivna novost naziva se izvornost (originalnost) djela. Izvornost je izraz osobnosti autoradjela i kao takva daje djelu individualnost.“ (Hennenberg, 1996:55) No, prerade različitih već postojećih autorskih djela, u koje je novi autor dodao svoje elemente originalnosti i osobnosti (npr. prijevodi, adaptacije, aranžmani itd.), i same predstavljaju autorska djela. (Gliha, 2000:5)

Klasifikacija autorskih djela razlikuje tri skupine autorskih djela:

- a) Autorska djela u izvornom obliku – pisana i govorna djela; dramska i dramsko-glazbena djela; koreografska i pantomimska djela; glazbena djela s riječima ili bez riječi; kinematografska djela; djela likovnih umjetnosti; djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog oblikovanja; fotografska djela; kartografska djela; planovi, skice i plastična djela koja se odnose na znanstvena i umjetnička područja; programi računala,
- b) Izvedena autorska djela – prijevodi, prilagodbe (adaptacije) i glazbene obrade (muzički aranžmani) već postojećih autorskih djela;
- c) Zbirke djela i kolektivna djela. (Hennenberg, 1996:58)

2.4. Nositelji autorskog prava

Izvorni nositelj autorskog prava je autor djela, odnosno osoba koja je određeno autorsko djelo stvorila, a po naravi to može biti samo fizička osoba (osim u slučaju kompjuterskih programa, kada nositelj može biti i pravna osoba). Autorova je slobodna volja odlučiti o tome hoće li njegovo ime biti označeno na djelu, a ukoliko je ime označeno, pretpostavlja se da je autor upravo označena osoba. (Gliha, 2000:6) Dakle, autor djela je prvi ili izvorni (originalni) nositelj autorskog prava. To pravo obuhvaća autorska imovinska prava koja su prenosiva među živima ili u slučaju smrti (o tome u nastavku), te autorska moralna prava koja su djelomično prenosiva i to samo u slučaju smrti. Ako sva, ili neka od navedenih prava pripadaju nekoj drugoj osobi umjesto autoru, ta osoba je izveden (derivativan) nositelj autorskog prava. Autorsko pravo se izvedenom nositelju dodjeljuje na temelju zakona, oporuke ili ugovora. (Hennenberg, 1996:77)

Kada neko autorsko djelo ima dva ili više autora, svaki od autora zadržava autorsko pravo na svojem autorskom djelu, a zbog sigurnosti, međusobni odnosi autora sastavljenih djela uređuju se ugovorom. (Gliha, 2004:7) Prema članku 11. Zakona o autorskim pravima, „koautori djela su osobe koje su zajedničkim radom stvorile autorsko djelo, a čijim se doprinosima ne može samostalno koristiti.“ (Gliha, 2004:7) Kada je riječ o zajedničkom dijelu, svakome od autora pripada dio autorskog prava računski određen razmjerno cijelom autorskom pravu, a u sumnji koliki su koautorski dijelovi – smatra se da su jednaki. Kada je riječ o objavljivanju, korištenju te izmjenama ovakvog djela, potreban je pristanak svih koautora. Također, udio pojedinog koautora u koristima ostvarenim korištenjem njihovoga djela, određuje se razmjerno njegovom koautorskom dijelu, osim ukoliko ugovorom nije određeno drukčije. (Gliha, 2004:7)

Kada je riječ o nasljeđivanju autorskih prava, ono se razlikuje u različitim državama. U nekim državama autorska se prava nasljeđuju prema općim pravnim pravilima o nasljeđivanju sadržanim u gradskom zakoniku (Francuska, Njemačka), ili u posebnom zakonu o nasljeđivanju (Hrvatska), no u nekim državama postoje i posebna pravila o nasljeđivanju (Bosna i Hercegovina). Da bi se izbjegla neizvjesnost oko nasljednika, sudska praksa smatra da se nasljednikom može smatrati samo osoba koja je kao nasljednik utvrđena pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju. Važno je naglasiti da je „predmet nasljeđivanja autorsko pravo a ne pojedino autorsko djelo“. (Hennenberg, 1996:87)

Nasljeđivanjem autorskog prava, nasljednik dobiva sva autorska prava što su prenosiva, osim ako prethodni nositelj prava nije naglasio drukčije.

2.5. Prijenos autorskog prava

Nekoliko puta ranije spomenuto je kako su autorska prava prenosiva među živima i u slučaju smrti. Nasljeđivanje, kao jedan oblik prijenosa prava, objašnjeno je u prethodnom odlomku. Najprije, potrebno je reći kako je autorsko pravo sastavljeno od dva prava – autorskog imovinskog prava i autorskog moralnog prava. Autorska imovinska prava prenosiva su samo među živima, dok su u slučaju smrti prenosiva i autorska imovinska kao i autorska moralna prava. (Gliha, 2000:11) Prijenos takvih prava, zbog sigurnosti se uglavnom obavlja ugovorom. Takvi ugovori nazivaju se autorskopравни ugovori i predstavljaju ugovore „kojima autor ili drugi nositelj autorskog prava prenosi svoje pravo iskorištavanja autorskog djela na drugu osobu.“ (Hennenberg, 1996:111) Za valjanost takvog ugovora, većina zakona traži pisani oblik. Korisnik na kojega je autorsko pravo preneseno, dužan je na temelju zakona poštivati autorska moralna prava.

2.6. Trajanje autorskog prava

Autorska imovinska prava ograničenog su trajanja, a postoje različiti načini određivanja trajanja kao i različiti rokovi trajanja, uzimajući u obzir vrstu djela i nositelja autorskog prava. „Vremensko ograničenje autorskih imovinskih prava proizišlo je iz samih svrha radi kojih su se ta prava počela priznavati.“ (Hennenberg, 1996:129) Iz brojnih zakona koji su se do današnjeg dana mijenjali, proizašao je način određivanja trajanja autorskih imovinskih prava pri kojem je kao minimalan rok trajanja određeno vrijeme koje obuhvaća život autora i 70 kalendarskih godina koje slijede neposredno nakon godine smrti autora. Kada je riječ o koautorstvu, rok poslije smrti teče od smrti koautora koji je najdulje živio. (Hennenberg, 1996:130) Naravno, ovakav način određivanja roka trajanja ne može se primjenjivati na apsolutno sva djela, zbog čega postoje i posebni rokovi trajanja. Kako navodi članak 106. Zakona o autorskim pravima, nakon isteka svih rokova trajanja autorskog prava, „autorsko djelo postaje javno dobro, te se može slobodno koristiti uz obvezu priznanja autorstva, poštivanja autorskog djela te časti ili ugleda autora.“ (Gliha, 2004:43)

2.7. Najčešći oblici kršenja autorskih prava – kaznene odredbe, prekršaji

Zakoni o autorskim pravima iznimno su složene prirode, zbog čega dolazi do „rupa u zakonu“ i čestoga kršenja istih. Problem, (koji se nastoji riješiti Direktivom), nastaje kada pojedinci/platforme pojedine zakone i ugovore krše, ali za to ne bivaju kažnjeni.

Povreda autorskih moralnih prava može nastati na više načina, kršenjem različitih prava:

- Pravo objave djela – biva povrijeđeno ukoliko se neobjavljeno djelo učini pristupačnim javnosti, bez pristanka autora,
- Pravo autora na povlačenje djela iz prometa – ako se djelo ne povuče iz prometa nakon što su ostvarene zakonske pretpostavke za povlačenje,
- Pravo autora na priznanje njegova autorstva – povrijeđeno je ukoliko autorevo djelo nije označeno njegovim imenom (izuzev slučajeve anonimnosti, pseudonima, upotrebe inicijala itd.),
- Plagiranje – korištenje zaštićenog autorskog djela uz prisvajanje autorstva,
- Pravo autora na poštivanje cjelovitosti njegova djela – djelo se ne smije deformirati, uništavati ili značajno izmijenjivati (protivno eventualnom ugovoru o tome),
- Pravo autora na poštivanje njegove časti i ugleda – bilo koja vrsta korištenja nekog djela na štetu časti i ugleda autora. (Hennenberg, 1996:138)

Za sva prethodno navedena kršenja, postoje i zakonom utvrđene kazne. Kako navodi članak 188. Zakona o autorskim pravima, „Tko bez odobrenja ovlaštenoga distributera enkriptiranoga satelitskoga signala proizvodi, uvozi, distribuira, iznajmljuje ili na drugi način stavlja na raspolaganje javnosti, odnosno pruža usluge postavljanja materijalnog ili nematerijalnog uređaja ili sustava za dekodiranje takva signala, ako zna ili je morao znati da taj uređaj ili sustav poglavito služi za dekodiranje enkriptiranoga satelitskog signala, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.“ (Gliha, 2004:85) Osim ovog oblika kažnjavanja, osoba čije je pravo povrijeđeno, može zahtijevati dodatnu zaštitu tog prava i naknadu nanesene štete. Ukoliko tužitelj podnese takav zahtjev, sud u presudi može odrediti:

- a) Zabranu daljnje povrede autorskog prava,
- b) Uništenje ili preinačenje predmeta kojima je nanesena povreda,
- c) Objavu presude na račun tuženika. (Hennenberg, 1996:138)

No, problem nastaje kada „mali“ autori nemaju dovoljno novčanih ili drugih sredstava kako bi se izborili za svoja prava. „Povrede autorskih i srodnih prava na Internetu naročito su česte, a

zaštita prava u takvom okruženju je posebno teška. Razlog za ovo je u činjenici što pravna pravila ponekad nisu u mogućnosti adekvatno odgovoriti na tehnološke i društvene izazove.“ (Pitanja i odgovori o autorskim pravima, 2019.) Upravo taj problem, trebala bi riješiti Direktiva o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu.

3. POSTANAK I RAZVITAK AUTORSKOG PRAVA

3.1. Autorska prava kroz prošlost

O vremenu postanka autorskog prava kao zasebne vrste prava postoje različita mišljenja. Neki smatraju da se autorsko pravo pojavljuje već u starom vijeku, dok neki smatraju da u starom i srednjem vijeku autorsko pravo nije postojalo, i da se o njemu može govoriti tek nakon uvođenja tiska. (Hennenberg, 1996:8) Sami počeci postanka autorskog prava vezani su uz djelatnost obrtničkih cehova u većim talijanskim središtima poput Firence i Venecije, a uglavnom su nastali iz potrebe da se zaštite tehnološke inovacije i tajne zanata. „Patenti ili privilegiji koji su izdavani radi zaštite načina izrade, primjerice osobitih vrsta venecijanskoga stakla, prvi su oblik neke vrste zaštite intelektualnoga vlasništva.“ (Šporer i Tatarin)

Pravnopovijesna istraživanja dokazuju kako je do zakonskog priznanja autorskog prava uistinu došlo tek u 18. stoljeću, ali se određeni elementi sadržaja autorskog prava javljaju i ranije. Na temelju navedenih istraživanja, u razvitku autorskog prava mogu se razlikovati tri razdoblja:

- a) Razdoblje do nakladničkih i autorskih privilegija,
- b) Razdoblje nakladničkih i autorskih privilegija,
- c) Razdoblje zakona i međunarodnih ugovora o autorskom pravu. (Hennenberg,1996:8)

3.1.1. Razdoblje do nakladničkih i autorskih privilegija

Ovo razdoblje obuhvaća period starog i uglavnom srednjeg vijeka. Nakladničkom djelatnošću bavili su se trgovci knjigama, a proces proizvodnje bio je organiziran tako da je jedan čitač glasno čitao tekst, dok je više pisara pisalo taj tekst. Nakon toga obavljala se korektura napisanih tekstova te uvezivanje u svitke ili knjige, a nakladnici su do tekstova dolazili kupovanjem rukopisa od autora. Cijena pojedinog rukopisa ovisila je o koristi koja se od djela mogla ostvariti, a predmet ugovora, osim samog rukopisa, bilo je i pravo umnožavanja i prodaje umnoženih primjeraka. (Hennenberg, 1996:8) „Pravo izdavanja i pravo prikazivanja djela bilo je uključeno u pravo vlasništva stvari na kojoj je djelo fiksirano.“ (Hennenberg, 1996:9)

3.1.2. Razdoblje nakladničkih i autorskih privilegija

Nakon što je sredinom 15. stoljeća Johannes Gutenberg izumio tiskarski stroj, došlo je do brojnih promjena u nakladništvu. „Postupak tiska omogućio je umnožavanje i stavljanje u prodaju knjiga u velikom broju, ali je zahtijevao i znatne troškove među kojima su bili osobito troškovi nabave i pripremanja rukopisa za tisak.“ (Hennenberg, 1996:9) Budući da su troškovi nakladnika bivali sve veći, on je morao prodavati svoje izdanje, te se istovremeno štititi od konkurencije svakog drugog nakladnika. Već tu se može vidjeti veća potreba za zakonskim uređenjem područja autorskog prava, potreba za zaštitom interesa nakladnika i poticanje razvitka nakladničke djelatnosti. Iz tih razloga, u ovoj se fazi nakladnicima počelo priznavati isključivo pravo (monopol) tiskanja i prodaje knjiga u određenom trajanju i to u obliku individualnih privilegija, koje je izdavalo najviše državno tijelo. (Hennenberg, 1996:10)

3.1.3. Razdoblje zakona i međunarodnih ugovora o autorskom pravu

U 18. stoljeću dolazi do još većeg pomaka u području autorskog prava, od individualnih privilegija, prelazi se ka zakonskom normiranju autorskog prava. U Engleskoj razvitak autorskog prava započinje 1556. dekretom kraljice Marije Tudor, kojim je osnovana organizacija knjižara. Nakon toga, donesen je zakon poznatiji kao Zakon kraljice Ane, koji je autorima knjiga koje su već tiskane, priznao pravo tiskanja u trajanju od 21 godine. (Hennenberg, 1996:11) U Francuskoj je povod za priznavanje autorskog prava općim pravilom bio sukob između pariških i provincijskih nakladnika knjiga.

Nakon Francuske revolucije, autorsko je pravo dobilo zakonsko priznanje kao „najsuetije i najosobnije od svih vlasništva“. (Hennenberg, 1996:12) Sjedinjene Američke Države svoj su prvi federalni zakon o autorskom pravu donijeli 1790. godine, po uzoru na prvi engleski zakon, a odnosio se na knjige, karte i planove. U 19. stoljeću, brojne države uvode zakone o autorskom pravu i neprestano ih dorađuju, dok se već u 19. stoljeću počinju pojavljivati oblici međunarodnih ugovora. (Hennenberg, 1996:14) U 20. stoljeću, zakoni o autorskom pravu u punoj su snazi, a najvažniji od njih bit će objašnjeni u sljedećem poglavlju, o najznačajnijim zakonima i konvencijama za autorska i srodna prava.

3.2. Autorska prava danas – izazovi digitalnog doba

Prije desetak godina, koncepti poput tražilica, društvenih mreža, velikih online platformi, video portala te online trgovine, bili su znatno manje poznatiji i razvijeniji. Navedeni sustavi tada nisu imali toliko široku distribuciju, no danas gotovo nitko ne živi bez svakodnevne upotrebe globalnih korporacija poput Google-a, YouTube-a i različitih društvenih mreža. Sve navedeno, imalo je značajan utjecaj na život ljudi. Brzi razvoj tehnologije doveo je do toga da navedene velike tvrtke imaju značajan utjecaj na javno mnijenje, svijet je postao „globalno selo“, a digitalizacija predstavlja popriličan izazov području autorskih i srodnih prava.

3.2.1. Digitalizacija

Početkom 21. stoljeća, računalna komunikacija postala je dio svakodnevice, internet je svijet oko nas učinio manjim, dok su nam sve vrste informacija dostupne u samo par klikova. Kako bi išli u korak s vremenom, autori, urednici, distributeri različitih sadržaja, svoju su građu morali učiniti dostupnijom u obliku računalnih datoteka. U najširem smislu, digitalizacija predstavlja „prevođenje analognoga signala u digitalni oblik“, a u užem smislu ona predstavlja „pretvorbu teksta, zvuka, pokretnih slika (filmova i videa) ili trodimenzijskog oblika nekog objekta u digitalni oblik, u pravilu binaran kôd zapisan kao računalna datoteka sa sažimanjem podataka ili bez sažimanja podataka, koji se može obrađivati, pohranjivati ili prenositi računalima i računalnim sustavima.“ (Digitalizacija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža)

„Digitalizacija radi veće dostupnosti i korištenja građe jasna je sama po sebi – elektronička inačica građe može istovremeno biti dostupna velikom broju korisnika, dok original može biti dostupan na korištenje samo jednom korisniku.“ (Vučemilović-Vranjić, H., 2016:13) Kada je riječ o digitalizaciji novina i časopisa, postupak je vrlo složen jer često novinska kuća nije nositelj svih autorskih prava, te se mora tražiti odobrenje svakog autora ponaosob. Upravo zbog navedenog kompliciranog postupka, često dolazi do kršenja autorskog i srodnih prava, te se autorski sadržaji prenose putem velikih platformi bez njihove dozvole, a samim time i bez ikakve pravedne naknade.

3.2.2. Peer-to-peer mreže

Peer-to-peer (P2P) mreže predstavljaju popularan način razmjene podataka i informacija među korisnicima. Takva razmjena temelji se na međusobnom povjerenju sudionika, što dakako može stvoriti probleme i značajnu štetu, ukoliko su u pitanju zlonamjerna sudionici. „Promet ostvaren peer-to-peer mrežama (procjenjuje se na više od 1.3 petabyte podataka) u posljednjih 5 godina premašio je promet ostvaren pregledavanjem web stranica i drugim aktivnostima. Broj sudionika na peer-to-peer mrežama svakodnevno raste, međutim rastom broja korisnika pružaju se i veće mogućnosti za zlonamjerna djelovanja.“ (Peer-to-peer mreže, 2009.) Osim različitih načina zlouporabe ovakve online razmjene, postoji i visok rizik od zaraze zlonamjernim programima poput virusa, crva ili spyware-a; te opasnost od krađe i uništavanja podataka radi stjecanja materijalne koristi. (Peer-to-peer mreže, 2009)

Jedan od najpoznatijih protokola koji koristi peer-to-peer tehnologiju jest sustav BitTorrent. Način slanja datoteka putem ovog sustava odvija se tako da datoteke bivaju razbijene na dijelove (tzv. chunkove), što omogućava slanje datoteke u dijelovima te optimiziran način traženja pojedinih chunkova (komada). (Markovinović, E. 2015:14)

3.2.3. Autorsko pravo i web

Web se svakodnevno razvija i usavršava svoju opću interoperabilnost, distribucija informacija je sve pouzdanija, no pitanja autorskopravne zaštite još su uvijek „kritično“ područje. Internet danas ima mogućnosti za korisničko interveniranje u autorskim djelima dostupnim na internetu, no istovremeno se time narušavaju brojne autorskopravne zaštite.

“Elektronske publikacije se razlikuju od štampanih po tome što je svaka kopija elektronske publikacije potpuno identična originalu, tako da kopiranje ustvari znači umnožavanje, što je zakonom o autorskim pravima isključivo pravo nosioca autorskih prava.“ (Bogdanović, 2017:81) Informacijska tehnologija u velikoj je mjeri približila knjige, članke, različite publikacije velikom krugu ljudi, čitalaca. Korisnici do navedenih sadržaja najčešće dolaze putem Google platforme (Google books, Google News itd.), npr. tim putem možemo pristupiti knjigama brojnih izdavača bez obzira imaju li oni svoju online biblioteku ili ne. Krajnjem potrošaču takva jednostavna i brza dostupnost čini se kao prednost, no Google takvim radnjama ugrožava autorsko pravo i zakida autore za njihovu pravednu naknadu. Slične situacije događaju se i putem Facebook-a, YouTube-a, te raznih portala. Kada je riječ o dijeljenju sadržaja i fotografija objavljenih na Facebook-u: „S autorskopravnog stajališta, pored toga što vi Facebooku dodijelite autorska prava na fotografiju, koja ste prethodno dobili od fotografa, medij bi morao dobiti posebnu dozvolu za objavu fotografije jer se radi o njenoj upotrebi u komercijalne svrhe. Pravilno akreditiranje moralnih autorskih prava autora je neophodno, ali je važno dobiti i dozvolu imaooca materijalnih prava za njenu upotrebu.“ (Kruhar, 2015)

3.2.4. Izazovi digitalnoga doba za korisnike

Kada je riječ o povredama autorskih prava u online okruženju, mnogi korisnici ih čine, a da toga možda nisu niti svjesni. Jedan od vrlo čestih primjera takvog kršenja zakona jest korištenje peer-to-peer mreža, poput BitTorrenta. Pravni postupci protiv krajnjih korisnika veoma su skupi, a osobe koje čine povredu tih prava teško je identificirati, jer danas mnogi korisnici koriste napredne tehnologije koje omogućavaju anonimnost.

Korisnici su često zbunjeni kada je riječ o upotrebi autorske glazbe u svoje privatne svrhe. Ukoliko korisnik nije nositelj autorskog prava na glazbu, a nije dobio dopuštenje od strane nositelja autorskih prava da koristi djelo, postoji mogućnost kršenja autorskih prava.

Naravno, ukoliko je djelo korišteno samo za osobnu uporabu (bez izravne ili neizravne komercijalne svrhe), dopušteno je koristiti glazbu zaštićenu autorskim pravima. Osim toga, česte su povrede kršenja autorskih prava u pogledu pisanih djela. Korištenje tuđeg djela nije uvijek citiranje, te nije uvijek dopušteno. Dopušteno je samo doslovno navođenje ulomaka autorskog djela radi znanstvenog istraživanja, polemike, recenzije, osvrtita itd., s time da se mora naznačiti izvor i ime autora. (Pitanja i odgovori o autorskim pravima, 2019)

Jedna od najsloženijih situacija koja predstavlja najveći izazov „malim“ korisnicima ali i velikim platformama jest uključivanje djela zaštićenih autorskim pravom u objave na platformama društvenih medija. Pri korištenju autorskog djela na internetu, potrebno je razlikovati tri situacije:

1. Ugrađivanje (embedding) autorskog djela na digitalne platforme (web mjesto ili blog),
2. Stavljanje poveznica na autorsko djelo na digitalne platforme (web mjesto ili blog),
3. Automatsko uključivanje autorskog djela u objave na platformama društvenih medija.
(Pitanja i odgovori o autorskim pravima, 2019)

Sve tri navedene situacije detaljno su zakonski razrađene, a posrednik je dužan o okolnostima se informirati. Postoje raznorazne iznimke od zakona, (kada posrednik ispunjava određene uvjete za izuzimanje od odgovornosti), no u situacijama kada ih ne ispunjava, korisnik je taj koji je odgovoran za povredu autorskih prava.

4. ZAKONI, KONVENCIJE I UGOVORI ZNAČAJNI ZA AUTORSKA PRAVA

4.1. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima

Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima objavljen je u Narodnim novinama 167, 22.10.2003. godine. Članak 1. navedenoga zakona uređuje:

1. Autorsko pravo – pravo autora na njihovim djelima iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja,
2. Srodna prava: a) prava umjetnika izvođača na njihovim izvedbama,
b) prava proizvođača fonograma na njihovim fonogramima,
c) prava filmskih producenata (proizvođača videograma) na njihovim videogramima,
d) prava organizacija za radiodifuziju na njihovim emitiranjima,
e) prava nakladnika na njihovim izdanjima,
f) prava proizvođača baza podataka na njihovim bazama podataka.
3. Ostvarivanje (individualno i kolektivno) autorskog prava i srodnih prava,

4. Zaštitu autorskog prava i srodnih prava u slučaju povrede,

5. Područje primjene Zakona. (Narodne novine (2003))

Navedeni zakon sastoji se od 208 članaka. Nakon objave ovog Zakona, u Narodnim je novinama objavljeno ukupno šest Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, posljednji 31.10.2018.g.

4.2. Međunarodni ugovori

Budući da korištenje mnogih autorskih djela prelazi granice države u kojoj je određeno djelo nastalo, postoji potreba za osiguravanjem zaštite tih djela od neovlaštenog korištenja. Upravo zato, sklopljeni su brojni međunarodni ugovori o autorskom pravu i susjednim pravima. U nastavku će biti pojašnjeni neki od takvih ugovora, čija je država ugovornica i Republika Hrvatska.

4.2.1. Bernska konvencija

Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela objavljena je 9. rujna 1886. godine u Bernu, a dopunjavana i izmijenjivana je ukupno sedam puta. Zemlje Unije, željele su što uspješnije i ujednačenije zaštititi prava autora na njihovim književnim i umjetničkim djelima, priznali su rad Revizijske konferencije održane u Stockholmu 1967. na ovu temu, te se sporazumjeli da zemlje na koje se primjenjuje ova konvencija tvore Uniju za zaštitu prava autora na vlastita književna i umjetnička djela. Republika Hrvatska, od 8. listopada 1991. godine, stranka je Bernske konvencije. (Gliha, 2000: 189)

Jednostavnije rečeno, ona predstavlja kolektivni ugovor, kojom se zemlje Bernske Unije obvezuju štititi autorsko djelo i autora bez obzira na njegovo državljanstvo, kao da se radi o vlastitom državljaninu (tzv. nacionalni tretman), te priznaju minimalna prava čak i onda kada nacionalno zakonodavstvo ne priznaje takvo pravo. (Bernska konvencija, 2014)

4.2.2. Univerzalna konvencija o autorskom pravu

Univerzalna konvencija o autorskom pravu potpisana je u Genevi 6. rujna 1952. godine. Države potpisnice ovog ugovora željele su u svim zemljama osigurati zaštitu autorskog prava, ostvarujući jedan sustav zaštite prava autora, prilagođen svim narodima. Ovim ugovorom jamči se poštovanje prava čovjeka te pomaže razvoj književnosti, znanosti i umjetnosti. Države ugovornice smatrale su da će jedan takav opći sustav zaštite prava autora olakšati širenje duhovnih tvorevina te pridonijeti boljem razumijevanju među narodima. (Gliha, 2000: 265) Na temelju toga, postigle su sljedeći sporazum: „Svaka država ugovornica, obvezuje se donijeti potrebne propise radi osiguranja dovoljne i djelotvorne zaštite prava autora i svih drugih nositelja tih prava na književnim, znanstvenim i umjetničkim djelima, kao što su: pisana, glazbena, dramska i kinematografska djela, slike, gravire i skulpture.“ (Gliha, 2000: 265) Republika Hrvatska jedna je od država ugovornica prema deklaraciji od 1. srpnja 1992. (Hennenberg, 1996:39)

4.2.3. Rimski konvencija

Međunarodna konvencija o zaštiti umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju, od 26. listopada 1961. godine predstavlja prvi višestrani međunarodni ugovor o pravima koja se nazivaju susjednim pravima ili povezanim pravima s autorskim pravom. Konvencija predstavlja otvoreni međunarodni ugovor. (Hennenberg, 1996:42) Republika Hrvatska ovoj je konvenciji pristupila 16. rujna 1999. (Gliha, 2000:323) Uvodnom odredbom konvencije uređen je odnos susjednih prava prema autorskom pravu, na način da se niti jedna od odredbi konvencije ne smije tumačiti tako da nanosi povredu zaštitnoj klauzuli autorskog prava.

Zaštita predviđena ovom konvencijom nalikuje onoj propisanoj Bernskom konvencijom i temelji se na „načelu asimilacije stranaca s domaćim državljanima tako da se u državama ugovornicama – strancima priznaje u prvom redu nacionalni tretman.“ (Hennenberg, 1996:42)

4.2.4. Fonogramska konvencija

Konvencija za zaštitu proizvođača fonograma od neodobrenog umnožavanja njihovih fonograma potpisana je u Genevi 29. listopada 1971. Republika Hrvatska pristupila je navedenoj konvenciji 16. rujna 1999. (Gliha, 2000:351)

„Proizvođač fonograma je fizička ili pravna osoba koja poduzima inicijativu i koja je odgovorna za prvo fiksiranje zvukova izvedbe ili drugih zvukova ili onog što predstavlja zvukove.“ (Pravo proizvođača fonograma, Zapraf) Fonogram predstavlja predmet zaštite prava proizvođača fonograma, a može se fiksirati na različite podloge (CD, DVD, digitalna datoteka itd.) Proizvođači fonograma imaju isključiva prava na davanje odobrenja ili zabrane za reproduciranje, distribuiranje, iznajmljivanje i stavljanje na raspolaganje javnosti svojih fonograma. (Pravo proizvođača fonograma, Zapraf) Zbog sve veće rasprostranjenosti i porasta neodobrenoga umnožavanja fonograma, koje šteti interesima autora, izvođača i proizvođača fonograma, države ugovornice obvezale su se štititi proizvođače fonograma koji su državljani druge države ugovornice, od proizvodnje kopija fonograma bez pristanka izvornog proizvođača, kao i od uvoza takvih kopija.

Ova konvencija dakle, daje širu zaštitu proizvođačima fonograma od one koju je davala Rimski konvencija (ona je obuhvaćala samo zaštitu od neodobrenog umnožavanja fonograma). (Hennenberg, 1996:44)

4.2.5. Satelitska konvencija

Upotreba satelita za distribuciju signala za prijenos programa sve se brže razvijala, što je dovelo do potrebe za zakonskim uređenjem distribucije signala. Konvencija o distribuciji signala za prijenos programa putem satelita potpisana je u Bruxellesu 21. svibnja 1974. Hrvatska je potpisnica ovog ugovora od 8. listopada 1991. (Gliha, 2000:367)

Konvencija je potpisana s ciljem spriječavanja distribucije signala koji nose programe, a koji su preneseni preko satelita, onim distributerima kojima signali nisu namijenjeni. Dakle, konvencija obvezuje države ugovornice da na svom teritoriju ili sa svog teritorija, spriječavaju bilo kakav oblik neodobrene distribucije signala. (Hennenberg, 1996:45)

4.2.6. Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo

Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo usvojen je u Genevi 20. prosinca 1996., a Hrvatska je njegova potpisnica od 26. travnja 2000. godine. Ugovorne stranke željele su razviti i održavati zaštitu prava na njihova književna i umjetnička djela na što bolji i djelotvorniji način. Osim toga, smatrale su da je potrebno održavati bolju ravnotežu između prava autora i širega javnog interesa, posebice obrazovanja, istraživanja i pristupa informacijama. (Gliha, 2000:461) Ovom ugovoru prethodila je konvencija o ustanovljenju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo, kojom se željela unaprijediti zaštita intelektualnog vlasništva. Njome se nastojala i potaknuti stvarateljska aktivnost, te osuvremeniti i učiniti djelotvornijim upravljanje na području industrijskog vlasništva i autorskog prava. (Hennenberg, 1996:46)

5. KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava

Europska Komisija još je 2015. godine donijela Komunikaciju „Ususret modernom europskom okviru za autorska prava”, koja je prethodila Direktivi o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu. U navedenoj Komunikaciji opisani su ciljne mjere i dugoročna vizija za modernizaciju pravila o autorskim pravima, a prijedlog predstavlja jednu od mjera kojima se nastoje riješiti posebna pitanja utvrđena u Komunikaciji.

5.1. Autorska prava na jedinstvenom digitalnom tržištu

Digitalne tehnologije i korištenje interneta u svakodnevnom životu, uvelike su promijenili način proizvodnje, distribucije i upotrebe kreativnog sadržaja. Internetske usluge danas su kanal zahvaljujući kojemu potrošači uživaju u kreativnim sadržajima, na to smo svi naviknuti, a ukoliko se to ne događa, nije nam jasno zašto?

Cilj ove modernizacije u digitalnom okruženju jest postići još veću dostupnost kreativnih sadržaja, ali s druge strane, poboljšati razinu zaštite za nositelje autorskih prava. Na taj način pospješuje se europski gospodarski i društveni napredak, međunarodna konkurentnost te kulturna raznolikost. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015) Uzevši u obzir sve navedeno, Komisija smatra prijeko potrebnim ojačati jedinstveno digitalno tržište, povećati razinu usklađenosti postojećih propisa o autorskim pravima EU-a, te prilagoditi te propise novoj tehnološkoj stvarnosti.

5.2. Osiguravanje šireg pristupa sadržaju diljem EU-a

Kako bi se korisnicima omogućio veći izbor i raznolikost online sadržaja, potrebno je težiti većoj dostupnosti „bez granica“. No, kada je riječ o prekograničnoj upotrebi različitih sadržaja zaštićenih autorskim pravima, jedinstveno digitalno tržište još uvijek u stvarnosti ne postoji. Recimo, osobe koje putuju u neku drugu državu članicu, ne mogu pristupiti sadržajima na koje su pretplaćeni u svojoj državi članici.

U takvim situacijama, korisnici često pribjegavaju vlastitim rješenjima, čime se nerijetko potiče piratstvo. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015) „Piratstvom se u kontekstu prava intelektualnog vlasništva općenito naziva svako neovlašteno korištenje autorskih djela.“ (Što je piratstvo?, Stop krivotvorinama i piratstvu) Dakle, kako bi se osigurao što širi pristup kreativnom internetskom sadržaju, potrebno je kombinirati velik broj političkih instrumenata. Osim revizijom trenutnog zakonodavstva o autorskim pravima, Europska Unija ovom problemu će pridonijeti i programom „Kreativna Europa“, te sličnim programima za istraživanje i inovacije koji pridonose širenju dostupnosti sadržaja.

„Kreativne industrije i industrije za distribuciju ključne su za razvoj poslovnih modela, dok su države članice prvenstveno odgovorne za kulturne politike u EU-u.“ (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015)

Kao prvi korak pri uklanjanju ovih poteškoća, Komisija je predstavila prijedlog Uredbe o „prenosivosti“ usluga internetskog sadržaja. Osim toga, Komisija predlaže i sljedeće:

- Jačanje prekogranične internetske distribucije televizijskih i radijskih programa,
- Poticanje boljih sporazuma između nositelja prava i distributera kako bi se omogućio prekogranični pristup sadržajima,
- Olakšavanje digitalizacije nedostupnih djela,
- Promicanje alata za stavljanje više europskih djela na jedinstveno tržište,
- Poticati razvoj europskog agregatora internetskih alata za pretraživanje,
- Jačanje dijaloga s audovizualnom industrijom, u cilju promicanja zakonitih ponuda te lakšeg otkrivanja i pronalaženja filmova. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015)

5.3. Prilagodba iznimaka digitalnim i prekograničnim okruženjima

Rascjepkanost propisa o autorskim pravima posebno je vidljiva kada je riječ o iznimkama, budući da države članice u većini slučajeva nisu obvezne provoditi ih, ili pak iznimke koje vrijede u zakonodavstvu jedne države članice ne vrijede u zakonodavstvu druge države članice. Takva situacija predstavlja poseban problem kada je riječ o iznimkama povezanim s obrazovanjem, istraživanjem i različitim pristupima znanju (online tečajevi, digitalni materijali, prekogranično učenje...).

Dodatno začuđuje izostanak provedbe iznimke za osobe s invaliditetom. Recimo, osobama koje se nemaju mogućnost koristiti tiskom, otežan je pristup posebnim formatima. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015) Osim toga, potreba za boljim razmatranjem tehnoloških prednosti i izjednačavanju uvjeta na jedinstvenom tržištu, vidljiva je i u rudarenju teksta i podataka.

Rudarenje se definira kao „sortiranje, organiziranje ili grupiranje velikog broja podataka i izvlačenje relevantnih informacija. Možda još jednostavnije, otkrivanje znanja iz velike količine podataka.“ (Živković, 2016) Opći cilj je dakle povećati razinu usklađenosti između država članica, obvezati ih na provedbu važnih iznimaka, te osigurati prekogranično funkcioniranje svega navedenog, diljem EU-a.

5.4. Stvaranje tržišta za autorska prava koje dobro funkcionira

Kako bi tržište autorskih prava dobro i pravedno funkcioniralo, potrebno je nositeljima prava omogućiti da za upotrebu svojih autorskih sadržaja, uključujući i one koji se distribuiraju na internetu, izdaju licencije te da ih naplate. Za uspjeh internetskog gospodarstva, ali samim time i rast i otvaranje radnih mjesta, jednako su važni i kreativni sadržaj kao i internetske usluge, jedno bez drugoga ne ide. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015) No, na temelju trenutne situacije, može se zaključiti kako ne postoje jednaki uvjeti za sve sudionike na tržištu, a situacija je takva da velike platforme izvlače veliku dobit, dok autori kreativnih sadržaja, za svoj distribuirani rad ne bivaju pravedno plaćeni. Do problema dolazi zbog spornih sivih zona i nesigurnosti u načinu definiranja u zakonodavstvu EU-a, posebno kada je riječ o tome koje se radnje smatraju „priopćivanjem javnosti“ i pod kojim uvjetima. Takve nejasnoće stvaraju nesigurnost na tržištu, ali i nesigurnosti za obične korisnike interneta. Platforme često smatraju da se uopće ne bave radnjama koje se odnose na autorska prava, navodeći kako su njihove aktivnosti čisto tehničke, automatske i pasivne, čime nastoje steći pravo na izuzeće od odgovornosti. Osim toga, važno pitanje koje je potrebno razraditi jest pravedna naknada autorima i izvođačima, budući da na njih mogu znatno utjecati razlike u pregovaračkom položaju pri licenciranju ili prijenosu njihovih prava. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015)

Cilj je dakle, pobrinuti se da „sudionici koji pridonose stvaranju dobiti imaju mogućnost u potpunosti utvrditi svoja prava i time pridonijeti poštenoj raspodjeli te dobiti i odgovarajućoj naknadi za internetsku upotrebu sadržaja koji je zaštićen autorskim pravima“. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015)

5.5. Uspostavljanje učinkovitog i ujednačenog sustava provedbe

Za promicanje kreativnosti i inovativnosti, potrebno je poštivati autorska i sva druga prava intelektualnog vlasništva, u protivnom, narušava se povjerenje u to tržište, te podržavaju ilegalne usluge distribucije.

Iz tog razloga, potrebno je uspostaviti učinkovit i ujednačen sustav građanskopravne provedbe, koji bi suzbijao česta i štetna kršenja prava na komercijalnoj razini. Jedan od pristupa kojim se navedeno nastoji suzbiti, jest pristup „praćenje traga novca“, kojim se počiniteljima kršenja mogu oduzeti tokovi prihoda koji proizlaze iz njihovih ilegalnih radnji. Može se zaključiti da trenutni pravni okvir ne odgovara u potpunosti tehnološkim izazovima današnjice, zbog čega je Komisija provela ocjenjivanje funkcioniranja prethodnog okvira te provela javno savjetovanje. (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015)

5.6. Poticanje dugoročne vizije

Autorska prava dugoročno su važna za gospodarstvo, društvo i kulturu Europske Unije. Upravo iz tog razloga, ova komunikacija i direktiva o kojoj će biti riječ u nastavku, važne su za uređenje nacionalnih sustava u području autorskih prava država članica, i boljeg funkcioniranja tržišta sadržaja. Europska Unija na navedene probleme nastoji djelovati progresivnim pristupom, na način da svi autori i izvođači kreativne industrije, svi korisnici i sudionici sustava autorskih prava podliježu istim propisima, bez obzira na to gdje se nalazili u EU-u. Stvaranjem zajedničkog zakonodavstva o autorskim pravima nastoji se postići: „stvaranje jedinstvenog tržišta EU-a, poboljšanje europskog gospodarstva i omogućivanje prostora u kojem europska različita kulturna, intelektualna i znanstvena produkcija putuje diljem EU-a što je slobodnije moguće.“ (Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava, 2015)

Novi propisi znatno će doprinijeti novom uređenju jedinstvenog digitalnog tržišta, a još važnije – unaprijedit će internet, u skladu s tim, Tomo in der Mühlen, predsjednik Zajednice kulturnih i kreativnih industrija HGK, navodi: "Pritom valja naglasiti kako ovdje nije riječ o restrikcijama, nego o postavljanju kvalitetnog okvira za daljnji razvoj interneta.

Rekao bih kako je ovo, nakon uvođenja GDPR-a i provedbe strategije jedinstvenog digitalnog tržišta, treća u nizu ključnih odluka EU koje će unaprijediti internet, a koje će nesumnjivo pratiti i ostatak svijeta.“ (HGK: Direktiva o autorskim pravima veliki korak naprijed za kreativne industrije, 2019)

6. Prijedlog DIREKTIVE EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu

Osnovni cilj ovog Sporazuma bio je povećati šanse nositelja prava (glazbenika, izvođača, scenarista, kao i izdavača vijesti), kako bi mogli ispregovarati bolje nagodbe za korištenje svojih djela na internetskim platformama. Na ovom prijedlogu radi se posljednje tri godine, no veći niz godina nastoje se poboljšati i što više zaštititi prava autora.

Izjavitelj ovog prijedloga bio je Axel Voss, njemački zastupnik koji pripada Europskoj pučkoj stranci. Snažno se zalagao za ovaj prijedlog, a pokolebati ga nisu mogle niti brojne prijetnje smrću zbog kojih je bio pod policijskom zaštitom. Nakon što je u svome naumu uspio, izjavio je: „Ovaj sporazum važan je korak ka ispravljanju situacije koja je omogućila nekolicini tvrtki da zarade ogromne sume novca, a da pri tome ne plaćaju tisuće kreativaca i novinara o čijem radu ovise.” (Postignut je sporazum o digitalnim autorskim pravima, 2019)

6.1. Razlozi i ciljevi prijedloga

Suvremenim razvojem digitalnih tehnologija, značajno se promijenio način stvaranja, proizvodnje, distribucije i korištenja različitih djela i drugih zaštićenih sadržaja. Pojavili su se novi načini uporabe, pojačala se prekogranična uporaba, a potrošačima su se otvorile nove mogućnosti pristupanja takvim sadržajima zaštićenim autorskim pravima.

Iako su glavni ciljevi i načela za zaštitu autorskih prava odavno utvrđeni i čvrsto utemeljeni, bilo je potrebno intervenirati na razini Europske Unije, kako bi se izbjegla razna kršenja zakona, kao i fragmentiranost na unutarnjem tržištu.

U prethodno opisanoj Strategiji jedinstvenog digitalnog tržišta iz 2015.-e, utvrđeno je da treba „smanjiti razlike između nacionalnih sustava autorskih prava i za omogućivanje slobodnijeg internetskog pristupa djelima za korisnike u cijelom EU-u”. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016) U toj komunikaciji istaknuta je važnost jačanja prekograničnog pristupa uslugama pružanja sadržaja zaštićenog autorskim pravima, te istovremeno olakšavanje novih načina uporabe u područjima obrazovanja i istraživanja.

Iznimke i ograničenja autorskih i srodnih prava usklađeni su na razini EU-a, i njima se nastoje ostvariti ciljevi javne politike, kao što su istraživanje i obrazovanje.

No, s obzirom na svakodnevnu pojavu novih načina uporabe, postavljalo se pitanje, jesu li te iznimke i dalje prilagođene postizanju ravnoteže između prava i interesa autora (i ostalih nositelja prava) i korisnika. Problem je predstavljala i činjenica da se navedene iznimke primjenjuju na nacionalnoj razini, a pravna sigurnost u slučaju prekogranične uporabe nije bila zajamčena.

„U tom kontekstu, Komisija je utvrdila tri područja djelovanja:

- digitalne i prekogranične uporabe u području obrazovanja,
- rudarenje teksta i podataka u području znanstvenog istraživanja, i
- očuvanje kulturne baštine.“ (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

Cilj je dakle bio zajamčiti zakonitost određenih vrsta uporaba u navedenim područjima, ali ovaj put uključujući i prekograničnu uporabu. Modernizacijom navedenih okvira iznimaka i ograničenja doći će do brojnih prednosti. Neke od prednosti su činjenica da će nastavnici i učenici moći u potpunosti koristiti digitalne tehnologije na svim razinama obrazovanja, a institucijama kulturne baštine bit će olakšana nastojanja da očuvaju kulturnu baštinu, te donose korist građanima EU-a. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

Pojava i razvoj digitalnih tehnologija trebale su olakšati prekogranični pristup djelima i drugim sadržajima, no još uvijek postoje prepreke, posebice za slučajeve kada je stjecanje prava složeno.

To predstavlja problem institucijama kulturne baštine koje žele osigurati internetski (prekogranični) pristup, nedostupnim djelima sadržanima u njihovim katalozima, kao i prepreku europskim građanima koji toj baštini ne mogu pristupiti.

Ovim prijedlogom, navedeni problem nastoji se riješiti uvođenjem posebnih mehanizama za olakšavanje davanja licencija institucijama kulturne baštine za širenje nedostupnih djela. Spomenuta ograničena dostupnost posljedica je složenog postupka stjecanja prava, što se također nastoji riješiti predviđenim mjerama koje su usmjerene na olakšavanje postupka licenciranja kao i stjecanja prava. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

„Razvojem digitalnih tehnologija pridonijelo se nastanku novih poslovnih modela i jačanju uloge interneta kao glavnog tržišta za distribuciju sadržaja zaštićenog autorskim pravima i za pristup tom sadržaju. U ovom novom okviru nositelji prava suočavaju se s poteškoćama kada žele licencirati svoja prava i dobiti naknadu za internetsku distribuciju svojih djela. Time bi se mogao ugroziti razvoj europske kreativnost i proizvodnje kreativnog sadržaja.“ (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016) Upravo zato, nužno je zajamčiti autorima i nositeljima prava da dobiju dio vrijednosti koja nastaje uporabom njihovih djela, za što su do sada bili uvelike zaknuti. Recimo, izdavači informativnih publikacija suočavaju se s poteškoćama u pogledu licenciranja svojih publikacija na internetu, a samim time i dobivanja svog pravičnog udjela u vrijednosti. Iz tog razloga, ovim prijedlogom predviđaju se mjere kojima se nastoji poboljšati položaj nositelja prava u pregovorima, kao i u pogledu dobivanja naknade za iskorištavanje njihovih sadržaja u okviru internetskih usluga.

Kada je riječ o ostvarenim prihodima uporabom određenih djela ili izvedbi raznih autora, velik problem predstavlja i ograničena transparentnost tih prihoda, što naravno utječe na naknade autora i izvođača. Ovaj prijedlog nastoji riješiti i taj problem, mjerama za poboljšanje transparentnosti i ostvarivanja uravnoteženijeg odnosa između autora i izvođača i onih na koje oni prenose svoja prava. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

6.2. Supsidijarnost i proporcionalnost prijedloga

„Načelom supsidijarnosti, koje je utvrđeno Ugovorom o Europskoj uniji, definiraju se okolnosti u kojima Unija ima prednost u djelovanju u odnosu na države članice kada je riječ o područjima u kojima ona nema isključivu nadležnost.“ (Panizza, 2018)

S obzirom da su iznimke i ograničenja autorskih i srodnih prava usklađene na razini EU-a, države članice imaju ograničenu slobodu kada je riječ o stvaranju tih prava i prilagodbi.

Utvrđena problematična pitanja, prekogranične su prirode, te samim time intervencija na nacionalnoj razini ne bi niti bila dovoljna da se osigura potupna pravna sigurnost u pogledu prekograničnih uporaba u područjima obrazovanja, istraživanja i kulturne baštine.

„Internetska distribucija sadržaja zaštićenih autorskim pravima u biti je prekogranična distribucija.“ (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

Iako su neke države već razvile nacionalne inicijative za olakšavanje širenja nedostupnih djela i pristupa tim djelima, tržište za distribuciju koje će dobro funkcionirati, može se osigurati samo mehanizmima koji su doneseni na europskoj razini. Time će se doprinijeti osiguranju i održivosti sektora izdavaštva, koji se danas sve više suočava s izazovima digitalnog okruženja.

Poput načela supsidijarnosti, nadležnosti Europske unije reguliraju se i načelom proporcionalnosti. „Njime se djelovanje institucija EU-a nastoji postaviti unutar određenih granica. Prema tom pravilu djelovanje EU-a mora biti ograničeno na ono što je nužno za postizanje ciljeva Ugovora. Drugim riječima, sadržaj i oblik djelovanja moraju biti u skladu s ciljem koji se želi ostvariti.“ (Glosar sažetaka zakonodavstva.) Dakle, ovo načelo nalaže kako bi EU trebala, kada su joj na raspolaganju različiti oblici djelovanja s jednakim učinkom, odabrati pristup koji ostavlja najveću slobodu državama članicama i pojedincima.

Ovim prijedlogom, predviđene su pojedine obvezne iznimke koje države članice moraju provoditi, a koje su usmjerene na ključne ciljeve javne politike i uporabe s prekograničnom dimenzijom.

Zahtjeva se od država članica da uspostave bolje mehanizme za olakšavanje stjecanja autorskih i srodnih prava, no istovremeno im se ostavlja dovoljno prostora za donošenje odluka o pojedinostima tih mehanizama, kako im ne bi bili nametnuti nerazmjerni troškovi. Prijedlog zadovoljava načelo proporcionalnosti, jer su njime obuhvaćene samo informativne publikacije i digitalne uporabe, te on neće retroaktivno djelovati na već poduzete radnje ili prava stečena prije datuma prenošenja. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

6.3. Savjetovanje s dionicima i procjena učinka

Kako bi osigurala da su prakse povezane s autorskim i srodnim pravima, primjerene svrsi u novom digitalnom sadržaju, Europska je Komisija između 2013. i 2016. provela preispitivanje postojećih pravila.

Navedeni postupak preispitivanja proveden je u duhu smjernica o boljoj regulativi, a posebno istaknuti problemi tiču se provedbe određenih iznimaka i nepostojanjem njihova prekograničnog učinka. Kako bi dobila što vjerodostojnije podatke, Komisija je održala nekoliko javnih savjetovanja s relevantnim dionicima o različitim temama. Osim toga, kako bi prijedlog bio što bolji, provedene su brojne pravne i gospodarske studije o primjeni Direktive, o gospodarskim učincima prilagodbe nekih iznimaka i ograničenja, o pravnom okviru za rudarenje teksta i podataka, te o naknadi autora i izvođača. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

6.4. Ključne teme prijedloga i mogućnosti politika za svaku od njih

U procjeni učinka ispitivani su osnovni scenariji, odnosno mogućnosti politika i njihovi učinci za osam ključnih tema prijedloga, podijeljenih u sljedeća tri poglavlja:

- I. osiguravanje šireg pristupa sadržaju,
- II. prilagodba iznimaka digitalnom i prekograničnom okruženju,
- III. stvaranje tržišta za autorska prava koje dobro funkcionira. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

U nastavku, bit će riječ o osam spomenutih tema te mogućnostima politike za svaku temu:

1. Pristup i dostupnost audiovizualnih djela na platformama za video na zahtjev – odabrana je mogućnost u kojoj se kombinira organizacija dijaloga s dionicima, s obvezom država članica da što prije uspostave mehanizam za pregovore.
2. Nedostupna djela – odabrana je mogućnost u kojoj se zahtjeva od država članica da uspostave pravne mehanizme s prekograničnim učinkom, te da olakšaju sklapanje ugovora o licenciranju za sve vrste nedostupnih djela, u svim sektorima.
3. Uporaba djela i drugih sadržaja u digitalnoj i prekograničnoj nastavi – odabrana je mogućnost kojom se zahtjeva uvođenje obvezne iznimke s prekograničnim učinkom kojom su obuhvaćene digitalne uporabe, ali se državama članicama ostavlja doza fleksibilnosti, na temelju koje mogu odlučiti o primjeni iznimke ovisno o dostupnosti licencija.

4. Rudarenje teksta i podataka – odabrana je mogućnost koja dopušta uporabe za komercijalne znanstveno-istraživačke svrhe, ali korist od iznimke mogu imati samo neki korisnici.
5. Očuvanje kulturne baštine – odabrana je mogućnost politike koja se sastoji od obvezne iznimke u svrhu očuvanja institucija kulturne baštine.
6. Uporaba sadržaja zaštićenog autorskim pravom u okviru usluga informacijskog društva za pohranu velike količine djela i drugih sadržaja koje su učitali njihovi korisnici i za davanje pristupa tim djelima i drugim sadržajima – odabrana je šira mogućnost koja predviđa obvezu uspostave odgovarajućih tehnologija za određene pružatelje usluga, te potiče sklapanje ugovora s nositeljima prava.
7. Prava na publikacije – odabrana je mogućnost kojom se državama članicama ostavlja mogućnost da izdavačima (na koje je autor prenio prava ili licencu), omogući da traže udio u naknadi za uporabe obuhvaćene iznimkom.
8. Pravična naknada u ugovorima s autorima i izvođačima – odabrana je mogućnost kojom se predlaže uvođenje mehanizma za prilagodbu naknade i mehanizma za rješavanje sporova. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

6.5. Primjerenost propisa i pojednostavnjivanje

Ovim prijedlogom nastoji se omogućiti obrazovnim ustanovama, istraživačkim institucijama od javnog interesa i institucijama kulturne baštine da smanje svoje transakcijske troškove. S druge strane, nositeljima prava osigurava se opsegom i uvjetima iznimki, da pretrpe najmanju moguću štetu. Sve to pozitivno bi utjecalo na proizvođače, distributere, izdavače, ali i druge dionike – npr. na platforme za video na zahtjev.

Osim svega ranije navedenog, prijedlog uključuje i eke nove obveze internetskih usluga i onih na koje autori prenose svoja prava, što bi moglo uzrokovati dodatne troškove. Ipak, osigurano je da ti troškovi ostanu razmjerni, ili da joj neki dionici ne podliježu u određenim situacijama. Npr. obveza transparentnosti neće se primjenjivati kada njezini administrativni troškovi budu neproporcionalni u odnosu na ostvareni prihod.

U prijedlogu je predviđena i obveza kojom bi države članice morale provoditi mehanizme pregovaranja i rješavanja sporova.

To bi donijelo dodatne troškove usklađivanja, no u većini slučajeva države bi se mogle osloniti na postojeće strukture, što bi smanjilo troškove. (Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2016)

6.6. Ključne prednosti do kojih će Direktiva dovesti

Iako i dalje, većini nejasna, ova Direktiva imat će brojne pozitivne učinke na autore odnosno izvođače, krajnje korisnike, ali i velike platforme koje će napokon poslovati prema svim pravilima. Neke od prednosti koje proizlaze iz stupanja na snagu ove Direktive su:

- Jačanje položaja europskih autora i izvođača u digitalnom okruženju,
- Veća kontrola nad upotrebnom autorskih sadržaja i dobivanje naknade,
- Potiče se visokokvalitetno novinarstvo u EU-u,
- Po prvi puta će se utvrditi načelo primjerene i razmjerne naknade za autore i izvođače,
- Omogućen pristup autorima i izvođačima transparentnim informacijama o korištenju njihovih djela i izvedbi,
- Olakšano buduće pregovaranje i sklapanje pravednijih ugovora,
- Novinske kuće dobit će novo pravo koje će im olakšati pregovore o tome kako se njihov sadržaj ponovno upotrebljava na internetskim platformama,
- Pružat će se bolji pristup znanju, zbog pojednostavnjenja pravila u području rudarenja teksta i podataka radi istraživanja, obrazovanja i očuvanja kulturne baštine
- Učenici i profesori moći će za potrebe nastave upotrebljavati materijale zaštićene autorskim pravom na internetskim tečajevima,
- Korisnici će imati pristup djelima koja danas više nisu komercijalno dostupna,
- Korisnici će uz punu pravnu sigurnost smjeti razmjenjivati kopije slika, skulptura i drugih umjetničkih djela u javnoj domeni. (Europska komisija - Priopćenje za tisak, 2019)

7. NAJČEŠĆE NEJASNOĆE VEZANE UZ DIREKTIVU O AUTORSKIM PRAVIMA

Ova Direktiva donijela je sa sobom neke od najžustrijih rasprava u Europskom Parlamentu, a „iz određenih statističkih podataka Europskog parlamenta može se zaključiti da su zastupnici u Europskom parlamentu dosad samo rijetko, ako uopće, bili izloženi tako intenzivnom lobiranju (telefonski pozivi, poruke e-pošte itd.).“ (Pitanja i odgovori na temu Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2019) Iz toga možemo zaključiti, koliko je ova Direktiva uistinu važna za sve one koji sudjeluju u online ali i offline okruženju. Kao i prije, ovako opsežne kampanje pokretale su mnoge senzacionalističke najave, poput: „prekida funkcioniranja interneta“ pa čak i „smrti interneta“.

7.1. Svrha Direktive i utjecaj na prosječnog korisnika

Glavni cilj direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu jest osigurati da stvaratelji (glazbenici, glumci itd.), kao i novinske kuće i novinari, koriste mogućim pogodnostima online i offline okruženja, kako bi za svoj rad bili plaćeni umjesto zakinuti. „Trenutačno su zbog zastarjelih propisa o autorskim pravima internetske platforme i servisi za prikupljanje vijesti u povlaštenom položaju, dok rad umjetnika, novinskih kuća i novinara na internetu cirkulira besplatno ili oni, u najboljem slučaju, dobivaju tek malu naknadu za to korištenje. Zbog toga umjetnici i zaposleni u medijima vrlo teško mogu zaraditi za pristojan život.“ (Pitanja i odgovori na temu Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2019) Ono što je važno naglasiti, jest da se ovom direktivom ne uvode nova prava, nego se samo osigurava bolja provedba postojećih prava, budući da je dosad u tom području postojao velik broj rupa u provođenju zakona.

Jednostavnije rečeno, ovim prijedlogom nastoji se obvezati velike internetske platforme i servise za prikupljanje vijesti, (YouTube, GoogleNews, Facebook), da stvarateljima sadržaja plate onoliko koliko im zaista duguju, umjesto da zarađuju velike iznose novca prenoseći njihov rad „besplatno“.

Provedba ove direktive nije usmjerena na prosječnog korisnika. Ovim prijedlogom želi se potaknuti više sklapanja ugovora (o licenciranju), kojima će se stvarateljima sadržaja i medijskim kućama, koji su prethodno naznačili da su vlasnici određenog sadržaja, jamčiti pravedna naknada za njihova autorska djela. Posljedice ove direktive imat će pozitivan učinak prvenstveno na stvaratelje sadržaja, zatim na platforme koje taj sadržaj prenose (u protivnom bi bile izravno pravno odgovorne za djela koja prenose a za koja nije plaćena naknada za licenciju), a svakako i na krajnje korisnike, jer će konzumirati sadržaje znajući da su autori za njih dobili „svoj dio kolača“.

7.2. Sloboda interneta i cenzura?

Ono što muči sve tri prethodno navedene strane, no možda najviše krajnje korisnike, jest daljnje postojanje sloboda na internetu. Korisnici će moći slobodno nastaviti učítavati i koristiti sadržaj, a velike internetske platforme i dalje će moći slobodno smještati taj sadržaj, sve dok poštuju pravo stvaratelja na pravednu naknadu. (Pitanja i odgovori na temu Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2019) Dakle, jedini tko će u ovoj priči biti „zakinut“, bit će internetske platforme, koje će napokon biti pravno obavezne plaćati dostatnu naknadu stvarateljima, a ne isplaćivati naknadu na dobrovoljnoj osnovi i u ograničenoj mjeri, kao do sada. Ovdje dakle, nipošto nije riječ o cenzuri, nego postizanju pravednih dogovora. Isto tako, ne postoje jasno definirani filtri sadržaja koji se učítava. No, velike platforme mogu se odlučiti za taj korak, ukoliko ne mogu pronaći drugo rješenje. Ono što se često zamjera upotrebi filtriranja sadržaja jest što ti filtri ponekad filtriraju i zakonit sadržaj. Upravo zato, te kritike mogu biti opravdane, ali filtre je potrebno usmjeriti prema platformama koje ih razvijaju i primjenjuju, umjesto prema zakonodavcu.

7.3. Kritike upućene Direktivi

Postoje brojne kritike upućene Direktivi, bune se poduzeća, bune se korisnici, no većini njih nije niti jasno što se Direktivom, i na koji način želi postići. U nastavku će biti razjašnjene neke od glavnih kritika koje se zamjeraju Direktivi:

- Ova će Direktiva značiti kraj za novoosnovana poduzeća? – Novoosnovane platforme bit će pod posebnom vrstom zaštite; platforme mlađe od 3 godine, s godišnjim prometom manjim od 10 milijuna EUR i prosječnim brojem pojedinačnih mjesečnih posjetitelja manjim od 5 milijuna, imat će mnogo blaže obveze od onih velikih.
- Glavna svrha Direktive je zaštititi male stvaratelje sadržaja? – Cilj je pomoći svim stvarateljima sadržaja, no veći subjekti imaju više sredstava za angažirati odvjetnička društva i na taj način štite svoja prava, dok je manjim subjektima više potrebna ovakva „pomoć odozgo“.
- Direktiva će izrazito negativno utjecati na izvore zarade stotina tisuća ljudi? – Na temelju svega dosad rečenog, lako se može zaključiti kako je vrlo vjerojatniji suprotni scenarij. Svrha Direktive jest pomoći velikom broju ljudi, osigurati im izvor zarade i veći priljev novca, koji je do sad pristizao dioničarima Googlea.
- Direktiva negativno utječe na memove ili GIF-ove? – Suprotno, ovom Direktivom jamči se da će oni biti još sigurniji nego prije, jer se države članice obvezuju na „zaštitu slobodnog učitavanja i razmjene djela u svrhu citiranja, kritike, osvrta, karikature, parodije ili pastiša.“ (Pitanja i odgovori na temu Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2019)
- Bit će nemoguće vidjeti isječke pri čitanju ili dijeljenju članaka u sklopu servisa za prikupljanje vijesti? – Netočno, izdavačima informativnih publikacija omogućit će se pravo da od servisa za prikupljanje vijesti zahtijevaju sklapanje licencnih ugovora o uporabi članaka. Ipak, servisi će i dalje moći prikazivati isječke bez prethodnog odobrenja izdavača, s tim da servis ne smije zloupotrebjavati tu mogućnost. (Pitanja i odgovori na temu Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, 2019)

8. DIREKTIVA USVOJENA – povijesna pobjeda kreativaca i europskog jedinstvenog digitalnog tržišta

26. ožujka 2019., nakon ukupno tri godine rasprava i analiza, nakon masovnog širenja dezinformacija od strane velikih internetskih platformi, zastupnici u Europskom parlamentu usvojili su Direktivu o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu.

Zastupnici su bili izloženi jednom od najintenzivnijih pokušaja lobiranja, na Plenarnoj sjednici glasovalo ih je ukupno 658, njih 348 svoj glas je dalo ZA prijedlog, 274 izjasnilo se PROTIV prijedloga, a 36 zastupnika ostalo je suzdržano. Potpredsjednik Komisije nadležan za jedinstveno digitalno tržište Andrus Ansip izjavio je: „Konačno imamo moderna pravila o autorskim pravima za cijeli EU i to je veliko postignuće koje je odavno trebalo biti ostvareno. Pregovori su bili teški, no u konačnici je bitno da imamo pravedan i uravnotežen rezultat koji je prikladan za digitalnu Europu: slobode i prava korisnika interneta danas će se poboljšati, naši će autori biti bolje plaćeni za svoj rad, a internetsko gospodarstvo imat će jasnija pravila za rad i uspješan razvoj.“ (Europska komisija - Priopćenje za tisak, 2019)

Ovakav ishod glasovanja, sretno su dočekali mnogi autori i predstavnici autora diljem svijeta. Jedan od njih je i Anders Lasse, predsjednik Europskog udruženja društava autora i skladatelja (GESAC): “Ovo je nezabilježena pobjeda europskih autora i kreativaca koji će sada moći ostvariti svoja prava i dobiti pravednu naknadu od platformi kao što je YouTube. Europa usvaja uravnoteženu regulativu koja će omogućiti razvoj europske digitalne ekonomije zajedno s kreativnim sektorom”. (Usvojena EU Direktiva o autorskom pravu, 2019) Usvajanje Direktive komentirala je i Véronique Desbrosses, generalna direktorica GESAC-a: "Iznimno smo zahvalni zastupnicima u Europskom parlamentu koji su glasali za kulturu i pravednost u digitalnoj ekonomiji. To nije bila samo ključna odluka za kreatore i naš sektor, nego je također poslala snažnu poruku građanima da taktika zastrašivanja i manipulacije od šačice velikih tvrtki neće moći utjecati na oblikovanje europske politike.“ (Usvojena EU Direktiva o autorskom pravu, 2019)

Kao što je svima dobro poznato, Hrvatska je 1. srpnja 2013. postala punopravna država članica, zbog čega se usvajanje ove Direktive izravno odnosi i na nju. Kada je riječ o zaštiti autorskih prava, u Hrvatskoj postoji slaba regulacija istoga. Hrvatsko društvo skladatelja ZAMP predstavlja stručnu Službu zaštite autorskih muzičkih prava.

ZAMP čini udruga građana (autora, skladatelja, tekstopisaca) koji se bave zaštitom i promocijom hrvatskog glazbenog repertoara, te kolektivnim ostvarivanjem prava autora glazbenih djela. (Tko smo mi? HDS ZAMP)

Nakon što je Direktiva usvojena, svoje mišljenje dao je i glavni predstavnik ZAMP-a, direktor Nenad Marčec, koji se često susreće s napadima, samo zato jer obavlja svoj posao. „Zahvaljujemo svim našim zastupnicima koji su prepoznali činjenice i uvidjeli važnost ovoga propisa za hrvatsku i europsku kulturu, demokraciju i gospodarstvo. Pred nama je proces prenošenja ove Direktive u hrvatsko zakonodavstvo, čime će i autori u Hrvatskoj i njihova društva i službeno imati mogućnost vođenja poštenih pregovora s velikim internetskim platformama. Veselimo se slobodnom, otvorenom i poštenom Internetu na kojem će konačno uživati i kreativci na čijim djelima su izgrađene velike internetske platforme.“ (Usvojena EU Direktiva o autorskom pravu, 2019)

Zadovoljstvo ovakvim ishodom iskazao je i glavni tajnik Hrvatskog društva skladatelja Antun Tomislav Šaban: „Drago mi je da je većina zastupnika Europskom parlamentu prepoznala važnost autorskog rada te svojim glasom potvrdila pravo autora da i na digitalnom tržištu od svojega rada zarađuju za život. Ovo je glas za pravdu i slobodu. Slobodu umjetnosti, slobodu izražavanja, slobodu demokracije, slobodno i pošteno digitalno tržište. Europa se suprotstavila velikim i moćnim tehnološkim divovima i pokazala da stoji iza interesa svojih kreativaca i građana“. (Usvojena EU Direktiva o autorskom pravu, 2019)

Nakon izglasavanja ove Direktive, zadatak je Europskog parlamenta i Vijeća službeno potvrditi dogovoreni tekst. Nakon što to učine, države članice u roku od 24 mjeseca moraju prenijeti nova pravila u svoja nacionalna zakonodavstva.

9. IZVJEŠTAVANJE O DIREKTIVI

Prethodno, kao i nakon izglasavanja Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, mediji su često izvještavali o trenutnoj situaciji na tom području. Sadržaj pojedinih članaka ovisio je od medija do medija - dok je jedna strana ishodom bila zadovoljna i pozitivno izvještavala o borbi za prava autora, druga je strana pisala navode o „sputavanju slobode na internetu“ te cenzurama.

Sporne su situacije u kojima recimo, medij broj 1 plati određenom autoru dogovoreni iznos za napisani članak, sklapa raznorazne ugovore s oglašivačima, plaća brojne dodatne troškove objavljivanja tog teksta, dok medij broj 2 navedeni tekst preuzme bez ikakve dozvole autora ili nositelja autorskoga prava (medij broj 1), i na temelju toga „skuplja klikove“ i ostvaruje zaradu. Većina njih objavi link i navede izvor s kojega je tekst preuzet, no takav copy-paste članka predstavlja ništa drugo no krađu autorskog djela.

Osim toga, Google kroz svoj servis Google News nudi najsvježije vijesti svojim korisnicima, na način da jednostavno uzima dijelove vijesti iz medija diljem Europe i svijeta. „Izdavačima se to ne sviđa jer Google News iznimno je popularna i korištena usluga, što znači da joj se ljudi priklanjaju te besplatno čitaju sadržaj za koji netko radi, troši resurse i vrijeme.“ (Deželić, 2016) Navedena situacija omogućavala bi eventualnim korisnicima da putem te tražilice dolaze do sadržaja koji bi inače plaćali, od čega Google zarađuje, dok nositelji autorskog prava bivaju zaknuti za pravednu naknadu. „Novom zakonu žestoko su se protivili Google i Facebook koji dijeljenjem sadržaja dobivaju prihode od reklama te zagovornici slobodnog interneta koji strahuju da će tom mjerom doći do njegova ograničavanja.“ (Ne, Direktiva neće cenzurirati internet, 2019)

Kao što se može zaključiti, o Direktivi su pozitivno pisali dobro razvijeni mediji s velikim brojem kvalitetnih, relevantnih autora, čiji rad biva iskorištavan bez naknade.

Večernji list, kao redakcija s relevantnom poviješću, o Direktivi piše u pozitivnom kontekstu, razuvjeravajući čitatelje o netočnim navodima: „Stoga je plašenje korisnika interneta da će Direktiva uništiti dosadašnje oblike njihove zabave i poslovanja na internetu uistinu neprimjereno.“ „Dakle, internetska platforma je ta koja je dužna sjesti za stol s predstavnicima autora i novinskih izdavača te ugovoriti uvjete licenciranja sadržaja koji se na njoj ili putem nje koristi.“ (Ne, Direktiva neće cenzurirati internet, 2019)

Jutarnji list također je pozitivno informirao o direktivi, naslovima poput: „ŠTO DONOSI DIREKTIVA O AUTORSKIM PRAVIMA? Ovo je prvi puta da autor ima pravo odlučiti koji sadržaj želi podijeliti.“ (Jutarnji.hr, 2019) i „DIREKTIVA NEĆE UBITI INTERNET NITI ĆE UVESTI CENZURU, ALI... Google i Facebook morat će plaćati sve preuzete vijesti.“ (Špoljar, 2019)

Tportal.hr navodi kako je ovo jedna od najkontroverznijih reformi, koja ima veliku podršku umjetnika naspram velikih platformi koje koriste njihov sadržaj, a kritičare određenih članaka ove direktive nazivaju „protivnicima zakona“. (Bi.S./Hina, 2019) Dnevno.hr također podržava zaštitu sadržaja, što možemo zaključiti iz jednog od njihovih naslova na ovu temu: „Stop zarađivanju na tuđim tekstovima: Europa napokon uvodi red na digitalno tržište.“ (Dnevno.hr, 2019) Glas Istre objavljuje članak pod naslovom: „Direktiva o autorskom pravu NEĆE CENZURIRATI INTERNET“, u kojem nastoji razuvjeriti krajnje potrošače o narušavanju sloboda na internetu. (Hina, 2019)

S druge strane, velik je broj onih koji prikazuju svoj skepticizam prema Direktivi, a budući da velik broj čitatelja o istoj nije dovoljno informiran, nije bilo teško stvoriti dojam kako će Direktiva narušiti slobode interneta. Recimo, Index.hr Direktivu naziva „opasnom“ i navodi kako će „Direktiva učiniti baš ono što navodno želi riješiti - proizvesti situaciju u kojoj će tehnološki giganti poput Facebooka i Googlea imati još više konsolidirane moći.“ (R.A. i G.D., 2019) Portal Telegram.hr donosi poprilično razrađen članak koji skeptično gleda na Direktivu o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu, navodeći kako se „Europski parlament opredijelio za zaštitu klasičnih autorskih prava riskirajući da time uspori napredak svih sektora koji ovise o slobodnom internetu i inovativnim poslovnim praksama.“ (Kovačević, 2018) Portal Nove tv, Zimo.dnevnik.hr objavio je iznenađujući i pomalo preuveličan članak s navodima poput „Katastrofa za slobodu interneta“, „Kritičari strahuju od uvođenja upload filtera, a iz Googlea su ranije najavili mogućnost blokiranja brojnih popularnih videozapisa na YouTubeu, gašenje Googlea News u EU itd.“, „RIP internet“, itd. (Jurman, 2019)

Na dan izglasavanja Direktive, portal Novilist.hr objavio je članak pod naslovom "Mračni dan za internetske slobode.“ (Novilist.hr, 2019) Nevladina organizacija Liberties (koja promiče građanske slobode u Europskoj uniji) navodi kako se određenim odredbama narušavaju temeljna prava te postavljaju neopravdana ograničenja online slobodi govora. (Simon, 2019)

10. ZAKLJUČAK

Na samome kraju ovoga diplomskog rada, može se zaključiti kako Direktiva o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu može donijeti samo pomak unaprijed kada je riječ o autorskim pravima i intelektualnom vlasništvu. Jasno je dakle kako narušavanje sloboda interneta i cenzura, o kojima je bilo riječ, nisu posljedica uvođenja ove direktive. Glavna prednost do koje će Direktiva dovesti jest bolja pravna zaštita kreativnih sadržaja autora i dokidanje nedozvoljenog preuzimanja tih sadržaja.

Digitalizacija i peer-to-peer mreže donijele su (uglavnom) napredak u korištenju online sadržaja, no u suvremenom dobu, mnogi od nas svjedoci smo raznih primjera nedozvoljenog korištenja sadržaja, te smo u sličnim zloupotrebama možda sudjelovali i sami, a da toga nismo niti bili svjesni.

Direktiva nastoji pomoći svim stvarateljima sadržaja, a posebno „malim“ autorima te novoosnovanim platformama, koje će biti pod posebnom vrstom zaštite. Ono što je potrebno naglasiti jest činjenica da će, suprotno nagađanjima, Direktiva pozitivno utjecati na izvore zarade stotina tisuća ljudi. Svrha je pomoći ljudima, te im osigurati izvor zarade kao i veći priljev novca, koji je do sad (nezasluženo) pristizao dioničarima Google-a.

Dakle, svi krajnji korisnici sadržaja, manje i velike platforme, redakcije raznih medija, pojedinci ili grupacije na društvenim mrežama i drugi, koji su dosad upotrebljavali autorske sadržaje na pravedan način, usuglašen zakonima o autorskim pravima, neće doživjeti nikakve negativne promjene. Promjene će doživjeti oni koji su neprestano kršili zakone o autorskim pravima uz pomoć tehnološkog napretka, kao i autori koji će za svoja djela, napokon biti pravedno plaćeni.

11. LITERATURA

1. Bernska konvencija (2014.) URL: <http://proleksis.lzmk.hr/11959/> [pristup: 24.05.2019.]
2. Bi.S./Hina. (2019.) Europski parlament izglasao direktivu o autorskim pravima na internetu. Tportal.hr. URL: <https://www.tportal.hr/eu-izbori-2019/clanak/europski-parlament-izglasao-direktivnu-o-autorskim-pravima-specijal-65-foto-20190326> [pristup: 13.06.2019.]
3. Bogdanović, D. (2017.) Autorsko pravo i biblioteke digitalnog doba. Bosniaca: Informacije i servisi u novom tehnološkom okruženju. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka BIH, str. 77-83.
4. Deželić, V. (2016.) Agregatori novosti kao što je Google News mogli bi biti izbačeni iz Europe. ICT Business. URL: <https://www.ictbusiness.info/internet/agregatori-novosti-ka0-sto-je-google-news-mogli-bi-bit0-izbaceni-iz-europe> [pristup: 12.06.2019.]
5. Digitalizacija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68025> [pristup: 20.05.2019.]
6. Dnevno.hr. (2019.) Stop zarađivanju na tuđim tekstovima: Europa napokon uvodi red na digitalno tržište. URL: <https://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/stop-zaradivanju-na-tudim-tekstovima-europa-napokon-uvodi-red-na-digitalno-trziste-1265913/> [pristup: 13.06.2019.]
7. Europska komisija - Priopćenje za tisak. (2019.) URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-528_hr.htm [pristup: 30.05.2019.]
8. Gliha, I. (2000) Autorsko pravo: pravni propisi, zbirka propisa s uvodnim tekstom i stvarnim kazalom. Zagreb: Informator.
9. Gliha, I. (2004) Zakon o autorskim i srodnim pravima. Zagreb: Narodne novine d.d.
10. Glosar sažetaka zakonodavstva. URL: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/proportionality.html?locale=hr> [pristup: 29.05.2019.]
11. Hennenberg, I. (1996) Autorsko pravo. Zagreb: Informator.
12. Hina. (2019.) URL: Direktiva o autorskom pravu neće cenzurirati internet. Glas Istre. <https://www.glasistre.hr/tehnologija/direktiva-o-autorskom-pravu-nece-cenzurirati-internet-583973> [pristup: 13.06.2019.]

13. Jurman, H. (2019.) Katastrofa za slobodu interneta: Europski parlament izglasao kontroverznu Direktivu o zaštiti autorskih prava. Zimo.dnevnik.hr. URL: <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/katastrofa-za-slobodu-interneta-europski-parlament-izglasao-kontroverznu-direktivu-o-zastiti-autorskih-prava---554571.html> [pristup: 15.06.2019.]
14. Jutarnji.hr. (2019.) ŠTO DONOSI DIREKTIVA O AUTORSKIM PRAVIMA? 'Ovo je prvi puta da autor ima pravo odlučiti koji sadržaj želi podijeliti'. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/sto-donosi-direktiva-o-autorskim-pravima-ovo-je-prvi-puta-da-autor-ima-pravo-odluciti-koji-sadrzaj-zeli-podijeliti/8313968/> [pristup: 12.06.2019.]
15. Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija - Ususret modernom europskom okviru za autorska prava. (2015.) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A52015DC0626> [pristup: 27.05.2019.]
16. Kovačević, B. (2018.) Koliko je Direktiva o autorskim pravima, koja bi mogla cenzurirati internet, zbilja problematična. Telegram.hr. URL: <https://www.telegram.hr/price/koliko-je-direktiva-o-autorskim-pravima-koja-bi-mogla-cenzurirati-internet-zbilja-problematicna/> [pristup: 14.06.2019.]
17. Kruhar, S. (2015.) Autorsko pravo u digitalnom dobu. Media Marketing. URL: <https://www.media-marketing.com/intervju/autorsko-pravo-u-digitalnom-dobu/> [pristup: 24.05.2019.]
18. Markovinović, E. (2015.) Peer to peer mreže. Završni rad. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
19. N1 Hrvatska. (2019.) HGK: Direktiva o autorskim pravima veliki korak naprijed za kreativne industrije. URL: <http://hr.n1info.com/Biznis/a380917/HGK-Direktiva-o-autorskim-pravima-veliki-korak-naprijed-za-kreativne-industrije.html> [pristup: 27.05.2019.]
20. Narodne novine (2003.) Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima. Zagreb: Narodne novine d.d., NN 167/2003, br. 2399. Hrvatski Sabor, br: 01-081-03-1344/2, od 7. listopada 2003.
21. Ne, Direktiva neće cenzurirati internet. (2019.) URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/ne-direktiva-nece-cenzurirati-internet-1308510> [pristup: 12.06.2019.]

22. Panizza, R. (2018.) Načelo supsidijarnosti. Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji. URL: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/7/nacelo-subsidijarnosti> [pristup: 28.05.2019.]
23. Peer-to-peer mreže. (2009.) Nacionalni CERT. URL: <https://www.cis.hr/www.edicija/LinkedDocuments/NCERT-PUBDOC-2009-11-282.pdf> [pristup: 21.05.2019.]
24. Pitanja i odgovori na temu Direktive o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu. (2019.) URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20190111IPR23225/pitanja-i-odgovori-na-temu-direktive-o-autorskim-pravima> [pristup: 29.05.2019.]
25. Pitanja i odgovori o autorskim pravima, 2019. URL: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/hr/web/observatory/faqs-on-copyright-hr> [pristup: 20.05.2019.]
26. Portal Novilist.hr. (2019.) Europski parlament usvojio kontroverznu direktivu o autorskim pravima: "Mračni dan za internetske slobode". URL: http://novilist.hr/Vijesti/Svijet/Europski-parlament-usvojio-kontroverznu-direktivu-o-autorskim-pravima-Mracni-dan-za-internetske-slobode?meta_refresh=true [pristup: 15.06.2019.]
27. Postignut je sporazum o digitalnim autorskim pravima. (2019.) URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20190212IPR26152/postignut-je-sporazum-o-digitalnim-autorskim-pravima> [pristup: 28.05.2019.]
28. Pravo proizvođača fonograma, Zapraf. URL: <http://www.zapraf.hr/hr/pravo-proizvodaca-fonograma/> [pristup: 24.05.2019.]
29. Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i vijeća o autorskim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu. (2016.) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0593> [pristup: 28.05.2019.]
30. R.A. i G.D. (2019.) Opasna europska direktiva o internetu stupila na snagu. Index.hr. URL: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/opasna-europska-direktiva-o-internetu-stupila-na-snagu/2091155.aspx> [pristup: 14.06.2019.]
31. Simon, E. (2019.) Usvojena direktiva o autorskim pravima, no borba protiv filtera nije gotova. Liberties. URL: <https://www.liberties.eu/hr/news/direktiva-o-autorskim-pravima-finalno-glasanje-ep-usvojeno/17261> [pristup: 15.06.2019.]
32. Špoljar, M. (2019.) DIREKTIVA NEĆE UBITI INTERNET NITI ĆE UVESTI CENZURU, ALI... Google i Facebook morat će plaćati sve preuzete vijesti.

- Jutarnji.hr. URL: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/direktiva-nece-ubiti-internet-niti-ce-uvesti-cenzuru-ali-google-i-facebook-morat-ce-placati-sve-preuzete-vijesti/8266379/> [pristup: 13.06.2019.]
33. Šporer, D. i Tatarin M., Autorsko pravo. Leksikon Marina Držića. URL: <https://leksikon.muzej-marindrzcic.eu/autorsko-pravo/> [pristup: 20.05.2019.]
34. Što je piratstvo?, Stop krivotvorinama i piratstvu. URL: <http://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-piratstvo/> [pristup: 27.05.2019.]
35. Tko smo mi? HDS ZAMP. URL: <https://www.zamp.hr/o-nama/ovo-je-hds-zamp/pregled/439/tko-smo-mi> [pristup: 05.06.2019.]
36. Usvojena EU Direktiva o autorskom pravu! (2019.) URL: <https://www.zamp.hr/clanak/pregled/2063/usvojena-eu-direktiva-o-autorskom-pravu> [pristup: 05.06.2019.]
37. Vučemilović-Vranjić, H. (2016.) Autorska prava kao prepreka stvaranju digitalnog tržišta. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
38. Živković, Š. (2016.) Što je to rudarenje podataka (eng. Data mining). IMEF.hr. URL: <http://imef.hr/sto-to-rudarenje-podataka-eng-data-mining/> [pristup: 27.05.]